

SÆRUDSTILLING

TÆT
PÅ

■ **Udstillingsperiode:**
2. nov. til 6. feb. 2008

Smy Nyby Nielsen:

Jeg er en intuitiv maler, der søger efter spænding imellem de transparente lag og den kommunikation, der opstår imellem mine abstrakte figurer.

Birgitta Meineche:

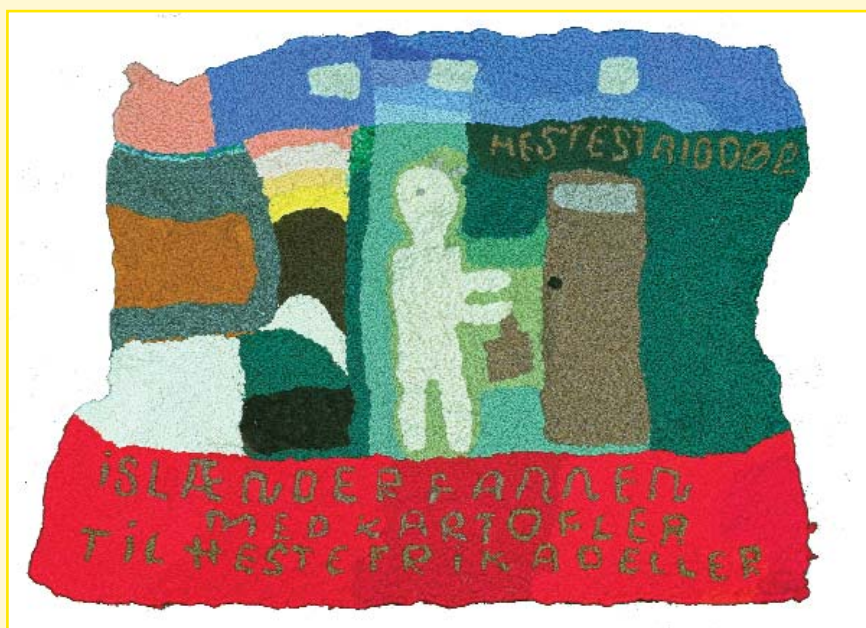
Jeg fanges nemt ind i det ubevidste felt. Surrealisme kan man måske ikke forholde sig til; men faktum er, at virkeligheden blot bliver sat på hovedet, iklædt en maskerade af dragter i alverdens afskygninger.

Karen Faurholt Kroer:

Karen forfølger og udvikler symboler, såsom træet, andefuglen, øjnene. Malerierne formulerer et univers, der på samme tid er bevægende, kraftfuldt og humoristisk.

KOMMENDE UDSILLINGER

HUNDESNUDER OG FANDENER

Olga Larsens billedverden

Det var med stor glæde, at Museet, Psykiatrisk Hospital i 2006 modtog samlingen af Olga Larsens billedtæpper og hendes livshistorie af Olgas nevø, Per Abildsø.

Olga Larsen blev født i 1897, og hun døde i 1972, 75 år gammel.

Olgas værker er noget ganske særligt, og Olga selv var en bemærkelsesværdig person. Hun levede det meste af sit voksenliv i en lille lejlighed i København alene og tilbagetrukket, efter at hun som ganske ung kom ud for en ulykke, der ændre-

de hendes liv aldeles. Olga blev under sit arbejde for Frelsens Hær væltet omkuld af en hest på gaden, der ulykkeligvis kom til at træde på hendes venstre hånd. Tommelfingeren blev læderet og resten af hendes liv var den en vissen og ubrugelig legemsdel. Fra at være en livlig og aktiv pige blev hun indesluttet og svær at kontakte. Hun kunne sidde tavs i en stol i den samme stilling og fantasere, imens hun trillede sine tommelfingre om hinanden. Hun holdt sig helst fra andres selskab og skjulte sin ødelagte tommelfinger, når der var andre til stede.

Læs videre på bagsiden

Udgivet af:

MUSEET

PSYKIATRISK HOSPITAL

I ÅRHUS

Skovagervej 2

8240 Risskov

Telefon 77 89 36 80

E-mail

mail@museum-psyk.dk

Hjemmeside

www.museum-psyk.dk

Redaktion

Mia Lejsted og

Eddie Danielsen

Lay-out, sats og repro

Lars Max

Fotos

Museets arkiv

Helle Lorenzen

Nils Jepsen

Tryk

Eget tryk

Medlemsblad for

Museets Venner

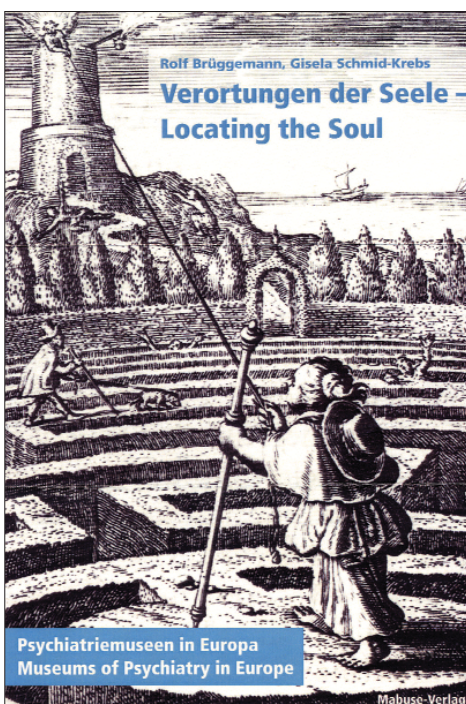
Løssalgpris kr. 15,-

**PROTEKTOR
FOR MUSEET
PER KIRKEBY**

Et udadvendt år

Med jul og nytår nærmer man sig altid en slags status over året der snart rinder ud – hvad brugte man det til? Blev det som forventet?

For Museets vedkommende har det været endnu et aktivt år med velbesøgte udstillinger i egne udstillingslokaler i Risskov, såvel som i Svendborg og Nordvestkvarteret i København, hvortil vi har haft mange kunstværker på turné. Ydermere fik vi i år taget hul på kontakten til andre samlinger i Europa, som vi kan sammenligne os med.

I november udkom en oversigtsbog over kunst- og psykiatrihistoriske samlinger med titlen: "Locating the Soul"/ "Verortungen der Seele". Initiativet til bogen kom fra et psykiatrihistorisk museum i Göppingen: "MuSeele", hvor to medarbejdere i mere end et år har indsamlet materiale til bogen fra andre tilsvarende samlinger rundt om i Europa – heriblandt Risskov, hvor bogen nu kan købes. Ved denne anledning blev der arrangeret et internationalt møde i Göppingen over to dage med et tæt foredragsprogram.

Alt i alt bringer sådanne tiltag og den gensidige interesse os tættere på et frugtbart samarbejde, eksempelvis i form af udveksling af udstillinger og viden.

I december fik vi fra Museet endvidere mulighed for at besøge verdens ældste psykiatriske hospital: Bethlem – eller

Bedlam – i udkanten af London, hvor der også drives et museum med tilhørende historiske arkiver. Et sådant besøg er en måde for os at blive kendt på og knytte vigtige bånd.

Udadvendthed er fremtid

Det er i fordybelsen, vi finder stoffet og de historier, som vi har nogle af de bedste forudsætninger for at formidle – nemlig psykiatriens og hospitalets historie og præsentation og formidling af væsentlig kunst. Men det er med baggrund i berøringen og responsen fra omverdenen, vi tænker tanker for fremtiden. Det er her, vi bekræftes i, at det, vi fortæller om og bringer ud til vidt forskellige grupper af mennesker, er vigtigt og værdifuldt – dels fordi psykiatri er et komplekst emne, og dels fordi vores kunstsamling er stor og usædvanlig – den rummer kvaliteter og oplevelser, man ikke finder andre steder.

Det er i mødet med publikum, at nye idéer fostres, og vi møder nye krav, og det er her, vi finder inspiration og glæde ved vores arbejde. Kort sagt: det er midlet mod stagnation, kimen til udvikling og en god fremtid.

Museet ønsker jer en glædelig jul og et godt nytår.

Mia Lejsted

KUNSTNERISK FRIHED PÅ BØRNEATELIERET

BørneAtelieret er et af Museets nye projekter. Målgruppen er primært skoleklasser fra 1. – 10. kl. Typisk indgår vi i forløb med Skoletjenesten, hvor den enkelte klasse først vises rundt på Museet og derefter besøger BørneAtelieret.

BørneAtelieret tilbyder skoleklasser et par timer i kunstnerisk frihed. Det er ambitionen, at børnene udtrykker sig på anderledes og "skæve" måder, som åbner op for en snak om hvad billedkunst også kan være. Grundtanken er at give indsigt i kunstneriske udtryksformer, som børnene, sandsynligvis, ikke møder i det daglige. Det kan f.eks. være action-painting, hvor børnene står i en kabine og sprøjter med maling på lærred, pap, avis eller andet – værktøjerne er bl.a. vandpistol og store pensler. Når de store grin er faldet på plads, viser det sig ofte, at der er kommet noget ud af "plaskeriet", og her er det interessant at vise børnene ind i en fantasiverden, som de kan arbejde videre med.

Hvad betyder abstrakt? Det spørgsmål høres fra børn på alle klassetrin. Det er ikke let at give et endegyldigt svar. Vi tager udgangspunkt i børnenes oplevelser fra Museet eller malerierne på BørneAtelieret, men vigtigst er det at prøve selv. Børnene får derfor selv mulighed for at være vilde som "de vilde", og der er nok en grænse eller to, som skal overskrides, inden vi sørger for at få børnene sikkert hjem igen. Det kunne være at male med leverpostej eller noget andet "ulækkert", som kan få få børnene til at undre sig. Vi vil nemlig gerne provokere ungerne så de oplever billedkunstens mangfoldighed og får mod på at gøre tingene anderledes. At gå nye veje.

Penslerne, farven og blyanten bliver ikke glemt. Det er meningen at vise børnene, hvordan forskellige materi-

aler kan kombineres med hinanden, og vi anvender gerne computeren for at demonstrere, hvad nutidens medier kan bidrage med. Målet er at opstille 10 computer-stationer og anvende dem i billedkunstnerisk sammenhæng.

I princippet er alt muligt på BørneAtelieret, og vi indgår gerne i en dialog med skoler eller institutioner om at sammensætte forløb, så der er en rød tråd til aktuelle emner. Andre interesserede kan også henvende sig.

Velkommen på BørneAtelieret. Tilmeld jer BørneAtelierets nyheds-mail, og bliv orienteret om specielle arrangementer i skoleferier m.m.

Kontakt billedkunstner Ole Røgild, BørneAtelieret, Museet, Psykiatrisk Hospital i Risskov, tlf. 7789 3680

*Et vue over havnen
og bugten ved Valparaiso,
set i fugleperspektiv i begyn-
delsen af 1900-tallet.*

***I Valparaiso danser man
vals, i Helsinki danser
man tango
– verdener mødes og
smelter sammen –***

■ Da sjöngs där i Valparaiso
et söt liten sång: Rosita!
Chilenita! ...
... och sju glada sjömän
rundade Hornat i dag

... O, när jag började
känna mit land
Från fjäll til strand och
med min hand
På jordgloben följde dess
gräns från Peru till Cap
Horn! ...

*Fra "Vals i Valparaiso" af
Evert Taube, 1891-1976*

**AF EDDIE DANIELSEN
FOTO: HELLE LORENZEN**

FANNY OG ANDREAS

– Fra Valparaiso til Risskov tur/retur

I en lille sejljolle på bugten ved Riis Skov, ud for Sindssygeanstaltens anløbsbro og private strand drømmer drengen Andreas sig bort. På den lette brise, en sommerdag her i sidste halvdel af 1900-tallet, går hans tanker på langfart på verdens syv have under fjerne eksotiske himmelstrøg. Vores entré i historien er, som andet i denne lille fortælling, fabuleringen og vilde gætet, men det er ganske plausibelt, at det er sådan, kaptajn Selmer først får smag for sømandslivet

Skoven, parken ved Anstalten og Århus bugten ved Riis Skov er en formidabel tumbleplads for den unge Andreas og overlæge Selmers store børneflokk. Med en fader, der er så aldeles opslugt af sit embede og mission: at helbrede de sindssyge – kan man måske formode, at Andreas og hans søskendeflokk får så meget des mere tid og rum til leg og fantasi. En novemberdag i 1911 ankommer

en transportkasse til Toldkammeret på Århus Havn. Vi vil her røbe dens indhold samt forsøgsvis følge dens rejse tilbage til udgangspunktet.

Vores rejse tager sin begyndelse i havnebyen Valparaiso i Chile. Her er Fanny Selmer – den tyskfødte hustru til kaptajn Andreas Julius Selmer død.

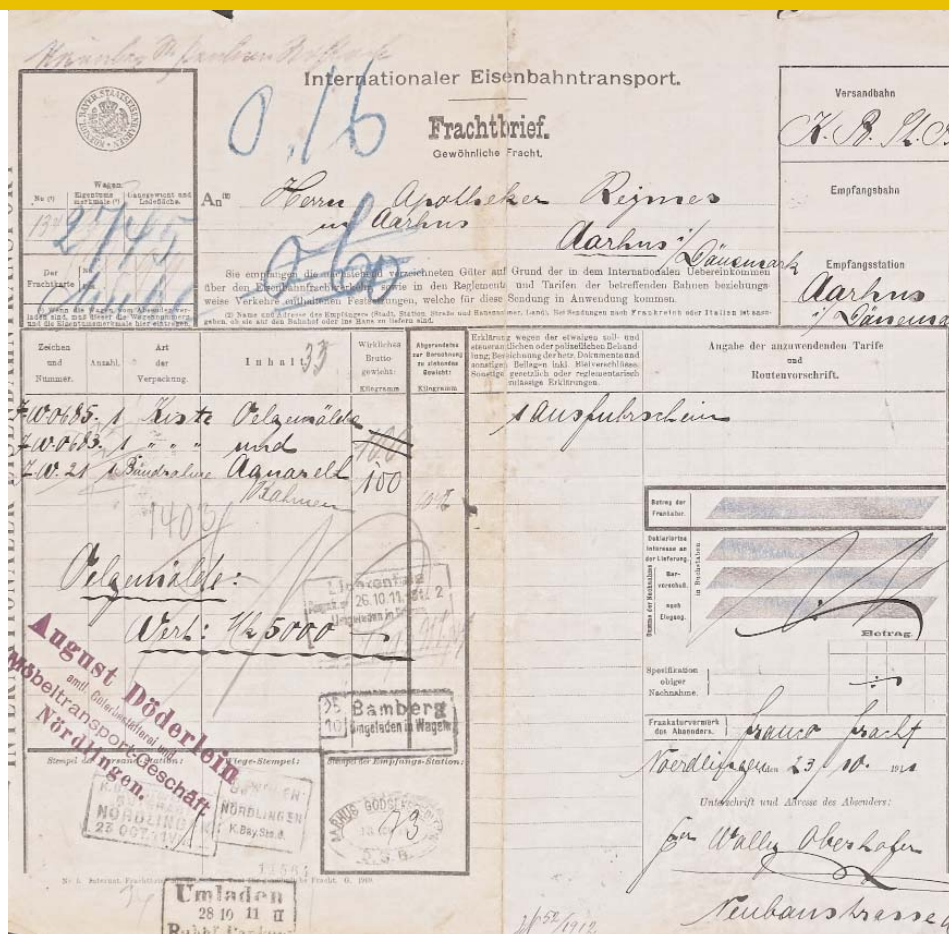
I huset på Avenida Casilla i Valparaiso retter søkaptajn – eller Commodore, Andreas Julius Selmer sig op. Kaptajnen er netop blevet færdig med at placere træulden og lægge låget på plads over lærrederne på blændrammer i den store trækasse på gulvet. I huset er der stille. Om lidt ankommer chaufføren for at transportere hustruen Fannys kunstneriske arv til skibet, der samme aften afsejler med destination Europa. Kaptajn Selmers ønske er, at Fannys værker skal vende tilbage til

hans barndoms verden, en anden by ved en anden bugt.

To verdener og dog den samme – Andreas Selmer forlod én ny verden, faderens mønsteranstalt, til fordel for en anden kulturel forpost og udsted, han havde taget springet fra sin opvækst blandt de "herskabeligt sindssyge" på den relativt nye helbredelsesanstalts første forplejningsklasse. Andreas var vokset op med én form for pionerånd og nybyggerliv på markjorderne ved Riis Skov, i betryggende afstand af den hastigt voksende købstad, Århus. Han havde derefter udskiftet omgivelserne med en anden kulturel forpost, byen Valparaiso, ved verdens modsatte ende.

Andreas Selmer havde ganske vist foretaget en lang rejse fra opvæksten på Sindssygeanstalten ved Århus; men mon livet på havet – og i byen, tæt på verdens kant – var mere ekstrem end anstaltens lukkede verden?

Fragtbrevets mange stempler fortæller historien om maleriernes rejse op gennem Europa, afbrudt af omlastninger fra togstamme til togstamme, båret på hårde, travle hænder, en togfløjtes trillen og en søvndyssende duven gennem den kontinentale nat. Tre år før verden – endnu en gang – aldrig bliver den samme igen. I Århus, på den anden side af

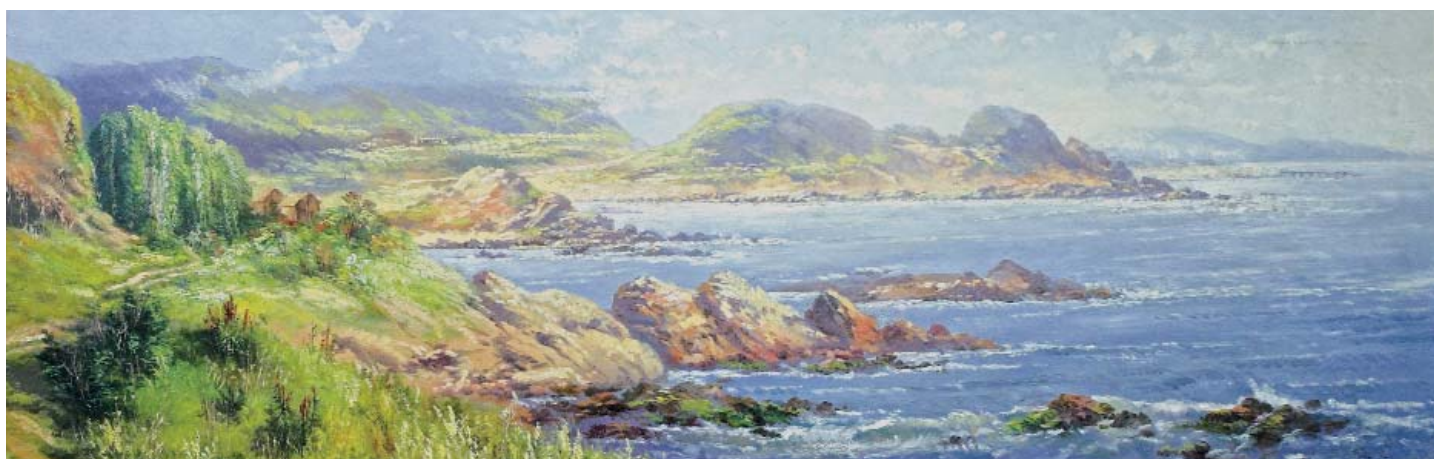

Fragtbrevet med de mange stempler og påtegninger er stilet til Herr Apotheker Reimers. Indholdet er beskrevet som "Oelgemälde und Aquarellen".

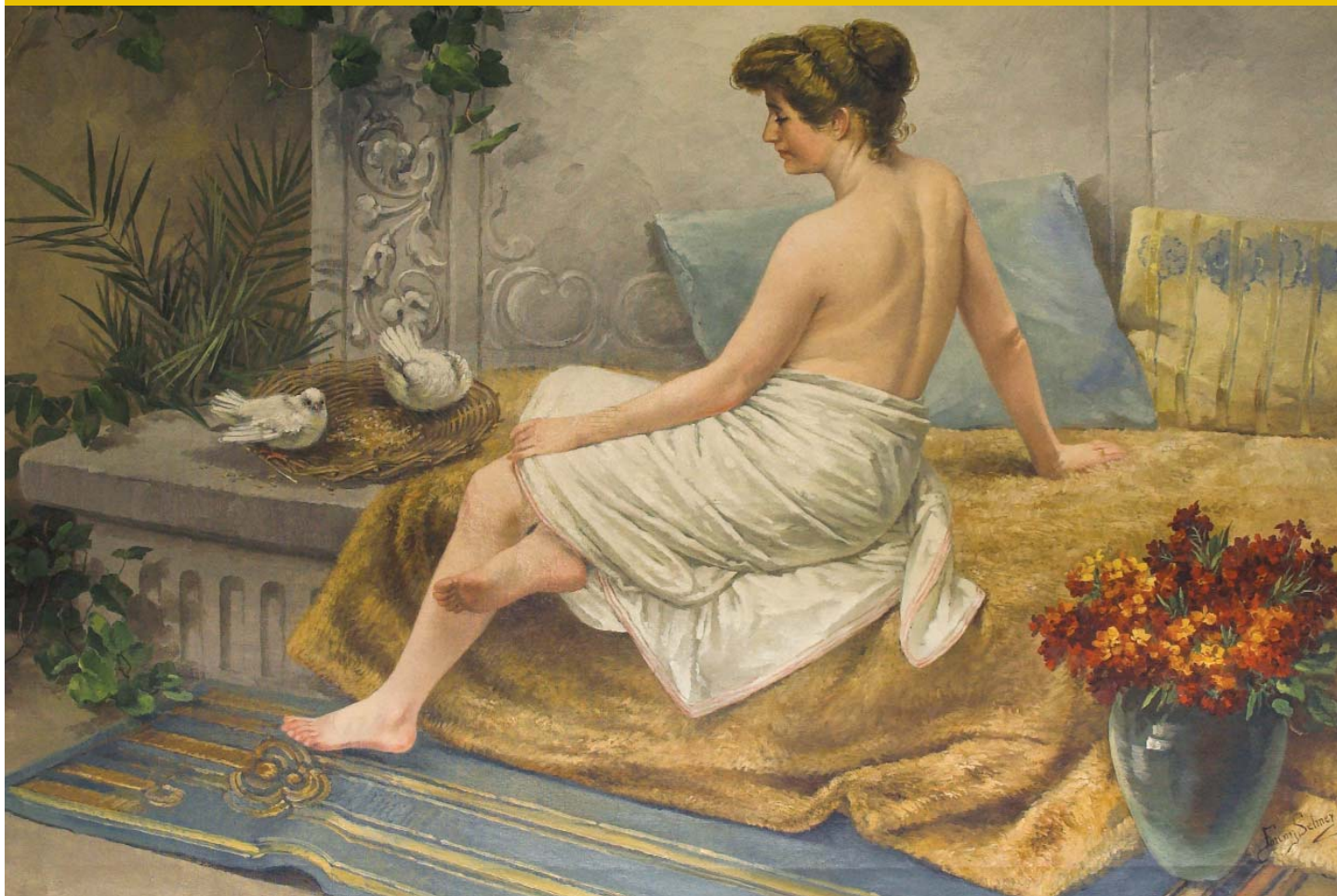
Jorden, er apoteker Reimers fra Løve Apotheket adviseret om kassens ankomst. I sin egenskab af bestyrelsesmedlem for Århus Museum er det ham, der får besked om kunstgaven til museet – subsidært sindssygeanstalten – fra enkemanden, Andreas Selmer. Vi kan anskue Kaptajn Selmers beslutning om at skænke Fannys værker til hjembyen som en måde at vende hjem på. Måske er

udlængslen udskiftet med hjemve og savnet af den gamle verden i sorgen over hustruens død. Men vender Fanny hjem, eller er hendes sjæl, indkapslet i malerierne, i transit? Er hun også en fremmed fugl i denne by ved denne bugt?

Sådan falder jeg i staver over et maleri, forestillende et eksotisk landskab og lader mig i tankerne trans-

Fanny Selmers landskab bærer påskriften: "Salinas, Valpaiso". Ca. 1900, olie på lærred, 150x50 cm.

Fannys store lærred med den halvt afklædte kvindeskikkelse er uden titel og årstal. Olie på lærred, 200x140 cm.

portere over verdenshavene. Har kassen med Fannys malerier og akvareller rundet Kap Horn, eller trodset Magellanstrædetes strømfyldte farvande og klippeskær på sin rejse? I Andreas og Fannys tid er der endnu jomfruelige pletter på verdenskortet – der er ikke trængsel af charterfly i luftummet over enhver tropeø med en stribe hvid sandstrand. Kaptajn Cooks "Endeavour" og Darwins "Beagle" er lyslevende fartøjer for drømmen om det jomfruelige, om muligheder og ny erkendelse. Havskildpadderne ligger som trædesten for syvmileskridt i det månebelyste ocean på vejen mod Galapagos.

Lærredet over taffelklaveret i Museets dagligstue gengiver en forrevet klippekyst i et storladent landskab. Jeg fornemmer et kuldslået, diset lys. Bølgerne, der piskes af blæsten og toppes af skumsprøjt, modsiger indtrykket af subtropisk

vegetation. En bebyggelse, måske et mindre landbrug, skaber afsæt for en vag forestilling om Tyrol. Fanny og Andreas er kommet fra smult vand til det mere oprørte. Maleriet bærer inskriptionen: Salinas, Valpaíso, 1905.

Humboldtstrømmen – Stillehavets mægtige, kølige pendant til Atlanten og Nordsøens lune og livgivende Golfstrøm, bevæger sig tæt op ad det vestlige Sydamerikas forrevne kystlinje – nordpå fra det sydlige Chile til det nordlige Peru, nær ækvator. Som et billedkort, en hjerterdame måske, spejler Andreas og Fannys to verdener sig i hinanden. Fra indianske jægere og samlere, over conquistadorenes efterkommere, er Valparaíso i år 1900 en kosmopol med et velstående og fremgangsrigt immigrantsamfund, domineret af nordeuropæiske indvandre-re, tyskere og skandinaver. Byen har

udviklet sig til en strategisk havn og "stoppested" for skibe, som besejler Magellanstrædet nord for Tierra del Fuego: Ildlandet – som en smutvej fra Atlanterhav til Stillehav. Den anden mulighed på denne tid er at runde Kap Horn – en farefuld, ofte orkanomsust og iskold fornøjelse. Byens storhedstid fra 1830'erne til 1913 får en brat afslutning med åbningen af Panama-kanalen, som tatoverer nye mønstre på søkortet.

Her lever Commodore Andreas Julius Selmer og hans Fanny nu.

Om deres ægteskab ved vi så at sige intet, men Fannys eksklusive, kunstneriske beskæftigelse med maleriet, hendes åbenlyse kunnen og det danskesniveau, som hendes værker antyder, får mig til at fremmane billedet af det "skønne" liv i kultiverede omgivelser, afslappet, men beskæftiget, afventende kaptajnens ophold i hjemmet i intervallerne

Udsigten over Jydske Asyls frodige, næsten subtropisk udseende park med Århus bugten i baggrunden er malet af Andreas Fritz i 1898.

Vi befinder os på terrassen i stueetagen af Hospitalets gamle hovedbygning, og får således mulighed for at opleve et landskab, der var særdeles velkendt for den unge Andreas Selmer og hans familie. Det var her, faderen Harald Selmer og hans efterfølgere havde deres overlægebolig.

Maleriet kan ses i dagligstuen i Psykiatrihistorisk Samling, sammen med Fanny Selmers malerier.

mellem hans fravær på havet, som sømandshustruens lod nu engang altid har været.

På det store lærred foran mig er kvindens nøgne overkrop blufærdigt bortvendt. Det er muligvis Fannys selvportræt, jeg betragter, men det er egentlig ikke væsentligt at vide. Adspredt, med halvt lukkede øjne betragter kvinden uafvendt en tete å tete, udgjort af to duer, som fodres i lærredets venstre mellemgrund. Hvis hun, bare et øjeblik, kunne vende ansigtet mod mig og møde mit blik, ville jeg vide så meget mere. Duerne fortsætter uanfægtet deres festmåltid.

Efterskrift

Fanny Selmers kunst fik efter sin ankomst til Århus en noget ublid medfart. I Århus Museums bestyrelse ønskede man kun at beholde to af de ni værker, med den officielle

begrundelse, at "... billederne er for fremmedartede ...". Det store kvindeportræt hang i en årrække på hospitalet i hovedbygningens dameværelse, indtil inspektør Gunnar Nue Møller fik det fjernet i 1940'erne – efter sigende på grund af den anmassende nøgenhed(!). Maleriet blev derefter foræret væk til en ansat, men lykeligtvis generhvervet i 1981. Det kan nu ses i Museets psykiatrihistoriske udstilling, sammen med to af Fannys chilenske landskaber. I Festsalen på den gamle hovedbygning 1. sal hænger fire af Fannys akvareller. De befinder sig dermed blot en etage over Andreas Selmers barndomshjem – den syv værelses embedsbolig, hvor han voksede op sammen med sine seks søskende, sin mor og en væsentlig skikkelse i dansk psykiatrihistorie – den travle, strenge, men retfærdige far, overlæge Harald Selmer.

Om tiden og kunsten

Af Mia Lejsted

Den danske kunstfront gik i begyndelsen af 1900-tallet i en noget anden retning end Fanny Selmers malestil.

Tendenser fra det klassicistiske og fra romantikken drejede sig nu mod det impressionistisk inspirerede maleri.

Sparsomme rene farver i grovere penselstrøg og enklere farveflader karakteriserede kunsten i begyndelsen af 1900-tallet med kunstnere såsom Edvard Weie, Harald Giersing og Sigurd Swane. Farven, materialet og kompositionen får en egen og langt større betydning på bekostning af det fortællende indhold.

Det er nærliggende, foran Fanny Selmers maleri af den smukke kvinde malet med lyse og sarte farver og penselstrøg, der glider ind i hinanden, at tænke på J. A. D. Ingres' (1780-1867) fantastiske kvinder – halvt siddende halvt liggende – som dog, skønt 100 år tidligere, gengælder vores blik. Eller kan man komme uden om vores egen Vilhelm Hammershøi (1864-1916) og hans motiver af lyse, rygvendte kvinder med de følsomt blottede nakker?. Er der i Fannys maleri et strejf af den samme følelsesladede indadvendthed?

J.A.D. Ingres: Odalisk

OLGA LARSEN – FORTSAT FRA FORSIDEN

Olga fik med tiden sin egen lille lejlighed på Nørrebro. Tiden brugte hun på at tage sig af de vilde katte og til håndarbejde, hvori hun fremstillede sit eget univers – en blanding af drømme om det lille landbrug, hun så brændende ønskede sig, eller motiver befolket af fandener, huse, dyr og træer, hundesnuder og hestefrikadeller – udsprunget af en utrolig fantasi, kristendom eller mytologi. Olga fortalte sine historier i materialer som stof og garn i det forholdsvist begrænsede udvalg af farver, som uldgarnet kunne tilbyde. Blå, grønne og røde farvefelter og tekster broderet eller knyttet ind som en del af motivet, hvori Olga fortæller i tekst, hvad der er på færde i billedet eller i hendes tanker og fantasi.

Billedtæpperne er syet så fast, som var de vævet, strukturen og fastheden passer til den enkle og klare komposition. Hun havde sans og talent for at omsætte det, hun brændte for og havde på hjerte i velkendte materialer, som hun anvendte på sin helt egen måde. Olga var, og er, en ener i sine

billedtæpper, hun placerer sig flot i krydsfeltet, hvor håndværk og håndarbejde i fri formulering bliver til unikke værker – et felt, der er rigt repræsenteret på Museet. Vi glæder os til at præsentere og udfolde Olga Larsens billedverden.

Mia Lejsted

MEDLEMSFORDELE OG TILMELDING

Som medlem af Museets Venner støtter du Museets arbejde samtidig med, at du får en række medlemsfordele.

- Dit medlemskort giver fri adgang hele året og ret til at medtage en voksen ledsager (børn til og med 15 år har gratis adgang)
- Du får magasinet *Helikopter* tilsendt med artikler og omtale af arrangementer
- Du får 10% rabat på køb af

bøger, postkort og plakater i Museumsbutikken
– Du modtager Invitation til arrangementer og ferniseringer

Medlemsskab enkeltperson kr. 200,-
Medlemsskab pensionister og unge under uddannelse kr. 150,-
Virksomheder og institutioner kr. 1200,-

Du kan tilmelde dig ved at sende et brev med navn, adresse eller evt. en e-mail til mail@museum-psyk.dk, eller skrive til:
Museet, Psykiatrisk Hospital, Skovagervej 2, 8240 Risskov,
Mærk venligst brev eller e-mail: *Vennekreds*